

Even voorstellen

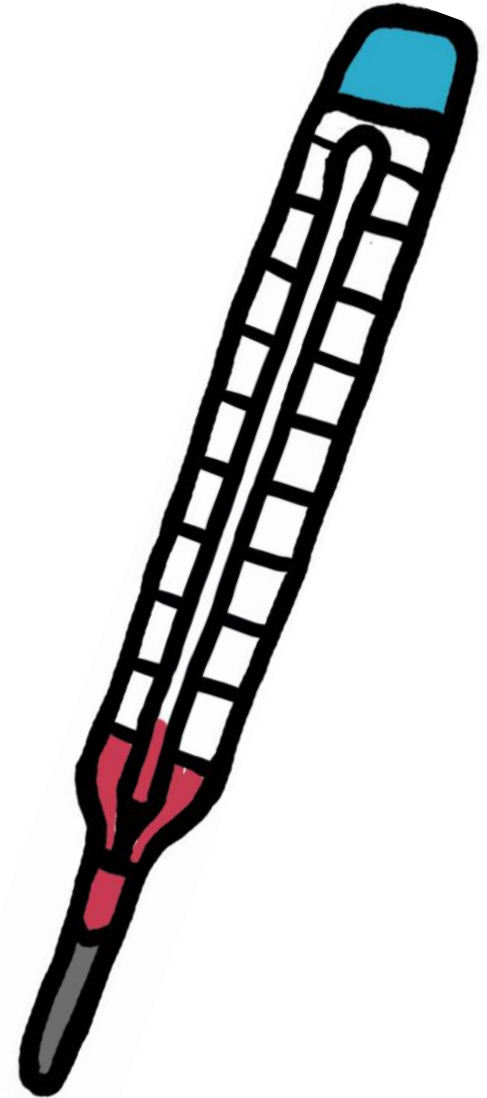

FLOORTJE LOOIJEN, LEERKRACHT SO, ADVISEUR
PASSEND ONDERWIJS

LEONY COPPENS, ORTHOPEDAGOOG/KLINISCH
PSYCHOLOOG, SUPERVISOR VERENIGING EMDR
NEDERLAND, GRONDLEGGER TSO NEDERLAND

Praten over trauma en stress kan spanning en emoties oproepen

Trauma

Sterk gevoel van onveiligheid/dreiging

Overweldigende emoties

Fysieke effecten

Niet elke
schokkende
gebeurtenis
leidt tot
trauma

Bepaalde factoren vergroten het risico:

- jonge (ontwikkelings-)leeftijd;
- een voorgeschiedenis van stressvolle en traumatische ervaringen;
- meemaken van interpersoonlijk geweld;
- (dreigend) verlies van of verraad door een gehechtheidspersoon;
- gebrek aan sociale steun.

Kindermishandeling groot risico voor trauma

Er zijn verschillende vormen van kindermishandeling:

- fysieke mishandeling;
- fysieke verwaarlozing;
- emotionele mishandeling;
- emotionele verwaarlozing;
- getuige zijn van huiselijk geweld;
- seksueel misbruik.

Trauma is vaak
het gevolg van
een optelsom
van stressoren

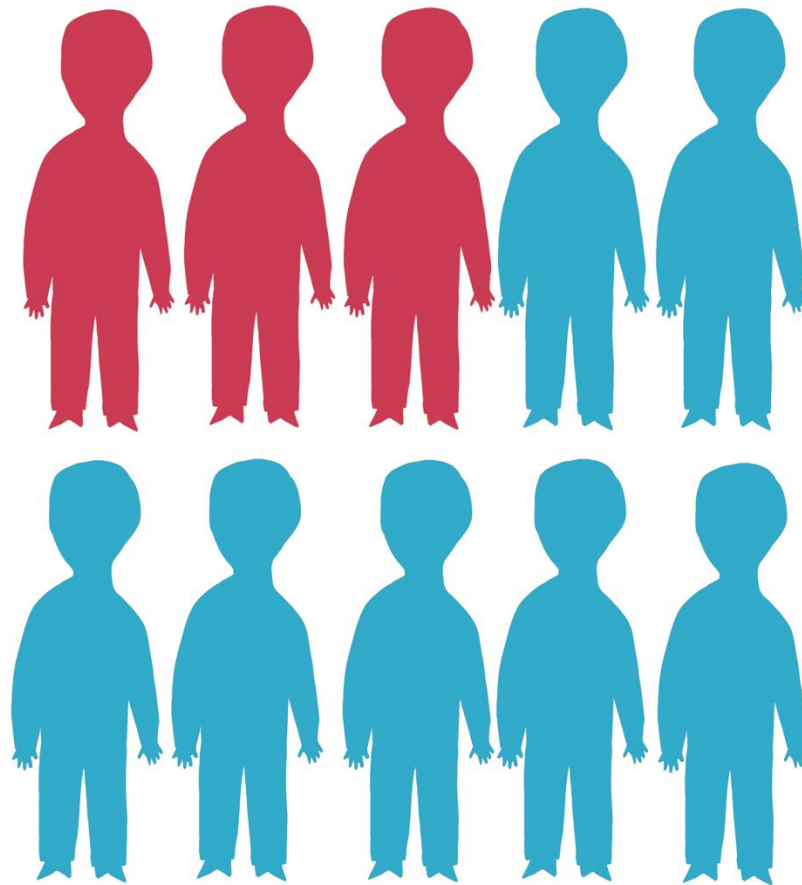

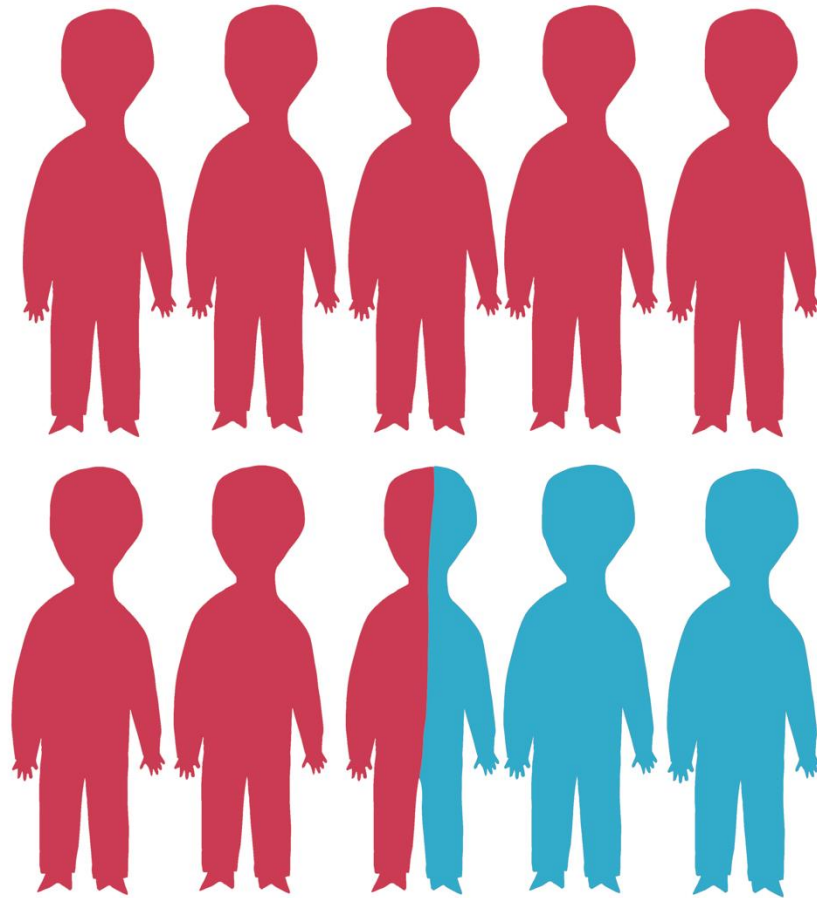
Ingrijpende gebeurtenissen/stressoren

*Negatieve jeugdervaringen bij leerlingen
in het regulier onderwijs*

*Negatieve jeugdervaringen bij leerlingen
in het speciaal onderwijs*

Waarom kennis over trauma?

- Trauma leidt vaak tot problemen met sociale interactie, gedrag en leren.
- Kinderen nemen hun trauma mee naar school;
- Trauma van kinderen heeft ook invloed op de betrokken volwassenen:
  - Burn-out
  - Secundaire traumatische stress
  - Uitputting van mededogen
- De effecten van trauma kunnen een schoolplaatsing verstoren.

Traumasesensitief onderwijs

Als je begrijpt wat de impact van trauma is en hoe het kinderen kan beïnvloeden, lukt het beter om:

- het gedrag van getraumatiseerde kinderen te begrijpen en beïnvloeden;
- kinderen zich veiliger te laten voelen zodat ze meer toekomen aan leren;
- een actieve rol te spelen bij het vergroten van de veerkracht van getraumatiseerde kinderen;
- steun te zoeken en krijgen bij anderen en meer tevreden te zijn over je werk.

traumabril

Leony Coppens, Traumasensitief onderwijs 2025

Genen vormen
de basis,
ervaringen zijn
de vormgevers
van onze
hersenen.

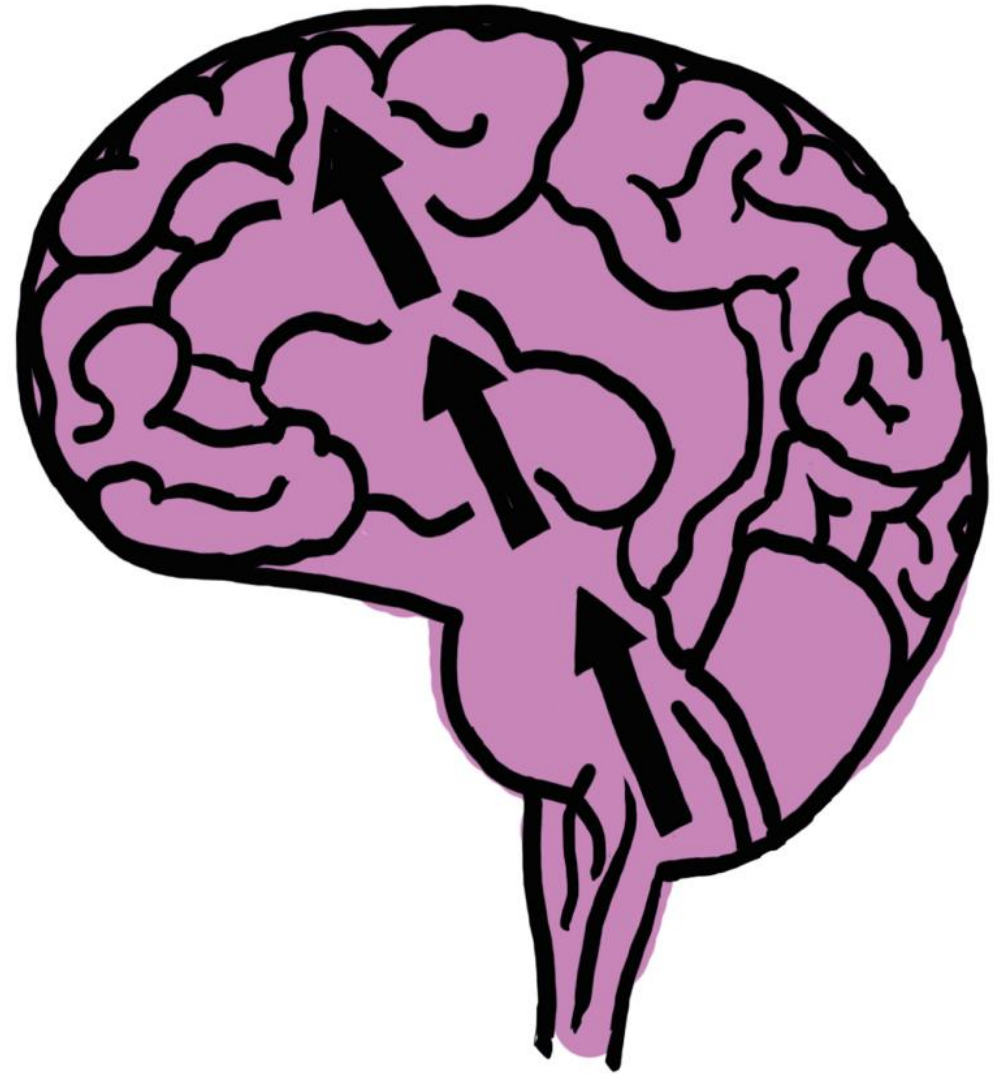

Ervaringen vormen onze hersenen

- Hersenen ontwikkelen zich van onderen naar boven:
  - van primitief (voor overleving);
  - naar meer complex (controlecentrum)
- Hoe vaker een ervaring wordt herhaald, des te sterker worden de verbindingen.
- De verbindingen vormen netwerken. Deze netwerken vormen samen de bedrading van onze hersenen.

Ervaringen in
de ouder-kind
interactie zijn
het meest
belangrijk

Daan

- Vanwege stuitligging werd Daan na precies 9 mnd en 2 dgn via een keizersnede geboren. Al snel kon hij met zijn ouders mee naar huis.
- Daans ouders waren blij met de kraamhulp en de steun van moeders moeder. Hoewel ze het eerst best spannend vonden, leek de verzorging van Daan al gauw vanzelf te gaan.
- Als Daan huilde herkenden ouders vaak al meteen of hij bijv. honger had of moe was. Met een rustige stem, liefde en aandacht troosten ze Daan en gaven hem de borst of de fles of zongen slaapliedjes tot hij insliep.

Thomas

- Ouders kenden elkaar kort en vader gebruikte verbaal en fysiek geweld. Pas na ruim 3 mnd wist moeder dat ze zwanger was. Thomas is geboren na 7½ maand zwangerschap. Thomas lag de eerste 6 weken in de couveuse.
- Thuis raakte moeder vaak in paniek als Thomas huilde. Soms begreep ze dat hij honger had en gaf ze hem de fles. Op andere momenten liep de stress bij moeder zo hoog op dat ze boos reageerde en/of het huis uit ging.
- Vader was veel afwezig. Als hij er wel was gebruikte hij vaak geweld tegen moeder omdat ze niet goed voor Thomas zorgde. Soms zwierf vader na een heftige ruzie dagenlang met Thomas op straat.

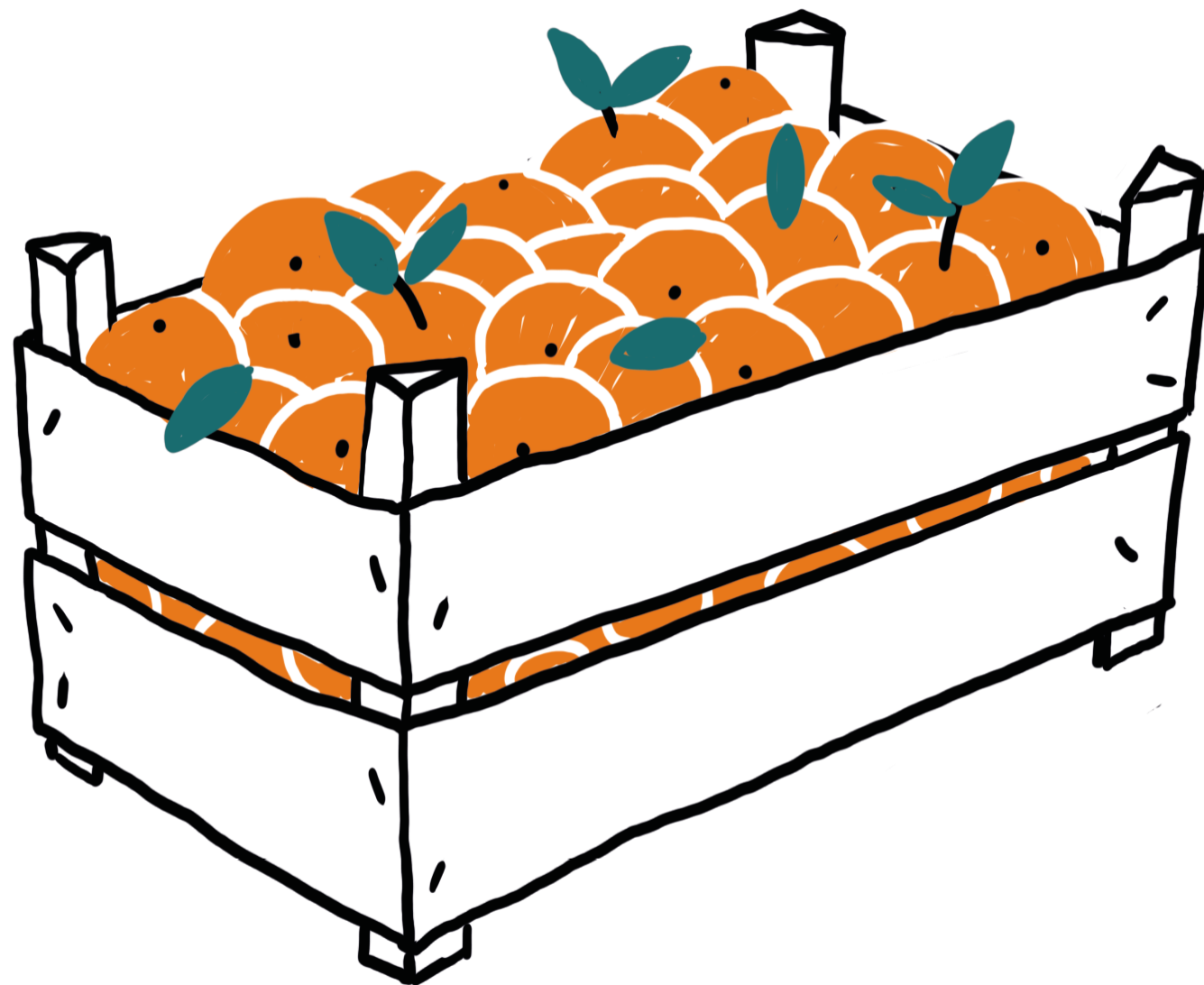
Intern alarmsysteem

Neutrale
prikkels
worden
triggers

Traumareacties zijn normale
reacties op buitengewone
gebeurtenissen.

Mogelijke reacties 0 – 4 jaar

problemen met inslapen, doorslapen, nachtmerries	meer huilen	aanhankelijker zijn	niet meer alleen gelaten willen worden	driftbuien hebben
anderen slaan	bang zijn voor dingen waar ze voorheen niet bang voor waren	schrikachtig gedrag, handelen alsof ze in gevaar zijn	vaardigheden die ze voorheen bezaten weer (tijdelijk) verliezen, zoals aankleden	eetproblemen
zindelijkheidsproblemen	herhaald naspelen van de ingrijpende gebeurtenis of varianten daarop (posttraumatisch spel)	lichamelijke problemen zonder medische oorzaak		

Mogelijke reacties 4+

problemen met inslapen, doorslapen, nachtmerries	meer huilen	angst om alleen gelaten te worden	druk en opstandig gedrag	agressief of destructief gedrag	vaardigheden (tijdelijk) verliezen, bijv. opnieuw bedplassen
naspelen van de ingrijpende gebeurtenis of varianten daarop	lichamelijke klachten zonder medische oorzaak, zoals buikpijn en hoofdpijn	indringende gedachten	traumagerelateerde angsten	lastig, grensoverschrijdend gedrag	teruggetrokken en stil gedrag
bezorgdheid over veiligheid	bezorgdheid om anderen	onterechte schuldgevoelens	agressieve of angstige fantasieën	verminderde schoolprestaties	afgenomen concentratie
	lichamelijke klachten zonder medische oorzaak, zoals hartkloppingen, misselijkheid, overgeven, hoofdpijn, buikpijn	de gebeurtenis opnieuw beleven in spel, tekeningen of gedrag	extreme gedragingen zoals niet of nauwelijks spreken	dissociatie, derealisatie, depersonalisatie	

Mogelijke reacties 12+

problemen met inslapen, doorslapen, nachtmerries	negatief zelfbeeld	- depressieve gevoelens	schaamte voor gevoel van kwetsbaarheid	schaamte voor afhankelijkheid van ouders	terugtrekken uit sociale contacten met familie en vrienden
toename van conflicten met ouders	minder snel onafhankelijk worden van de ouders	destructieve en agressieve fantasieën	angst om controle te verliezen over deze fantasieën	risicovol (seksueel) gedrag ("thrill-seeking")	drank- of drugsmisbruik
problemen op school	concentratieproblemen	lichamelijke klachten zonder medische oorzaak, zoals hartkloppingen, misselijkheid, hoofdpijn, buikpijn	gedachten aan of pogingen tot suïcide	verlies van interesse in school, spelen en hobby's	dissociatie, derealisatie, depersonalisatie

De ontwikkeling van hersenen in onveilige omstandigheden

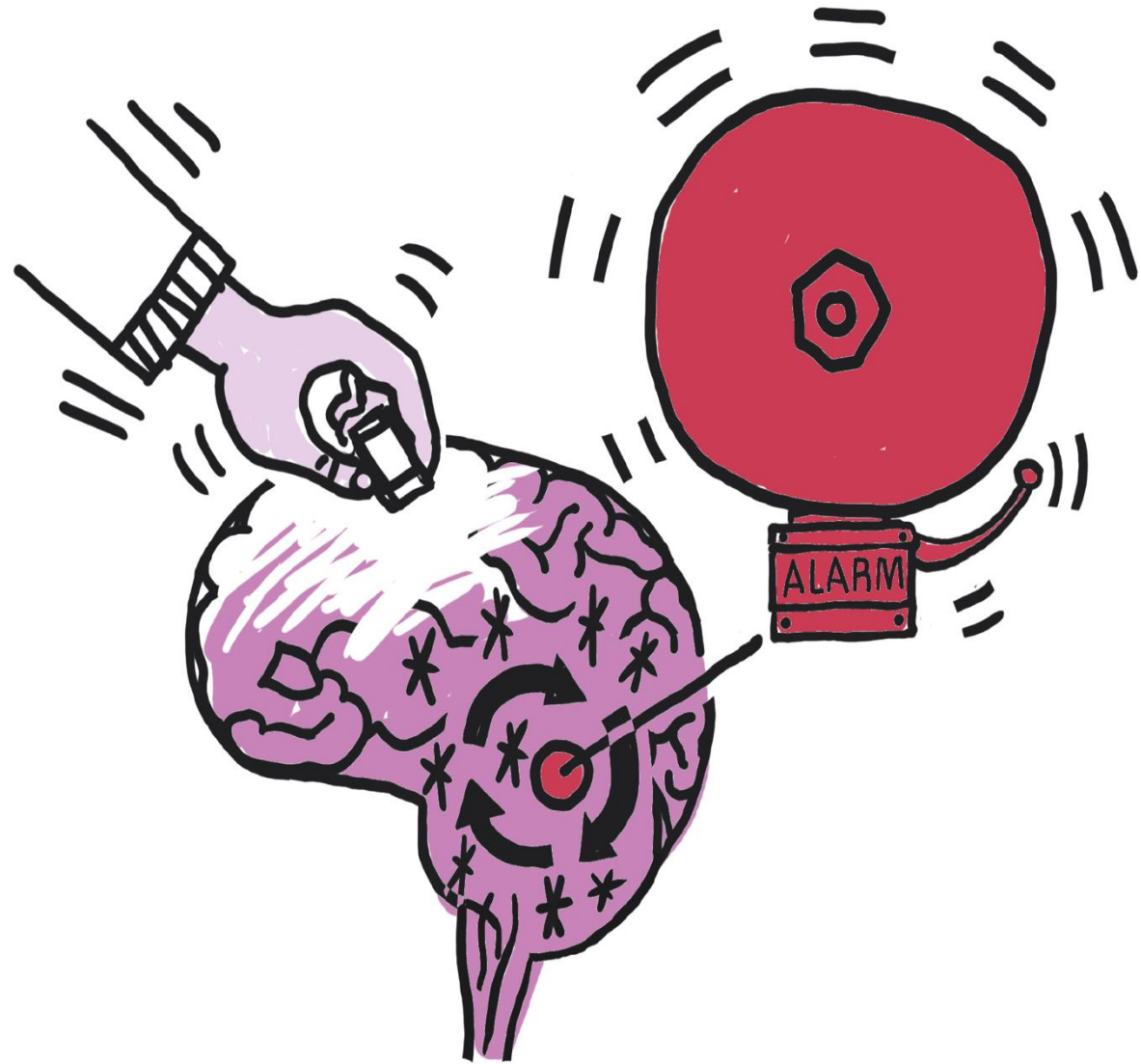
- De hersenen ontwikkelen zich om te overleven in onveilige omstandigheden:
  - een kind is constant alert op gevaar;
  - een kind ervaart steeds meer neutrale prikkels als bedreigend waardoor het vaak reageert met stressreacties;
  - het interne alarmsysteem wordt overactief.

De ontwikkeling ontspoord door trauma

- Toxische stress leidt o.a. tot:
  - problemen met zelfregulatie;
  - problemen met leren.

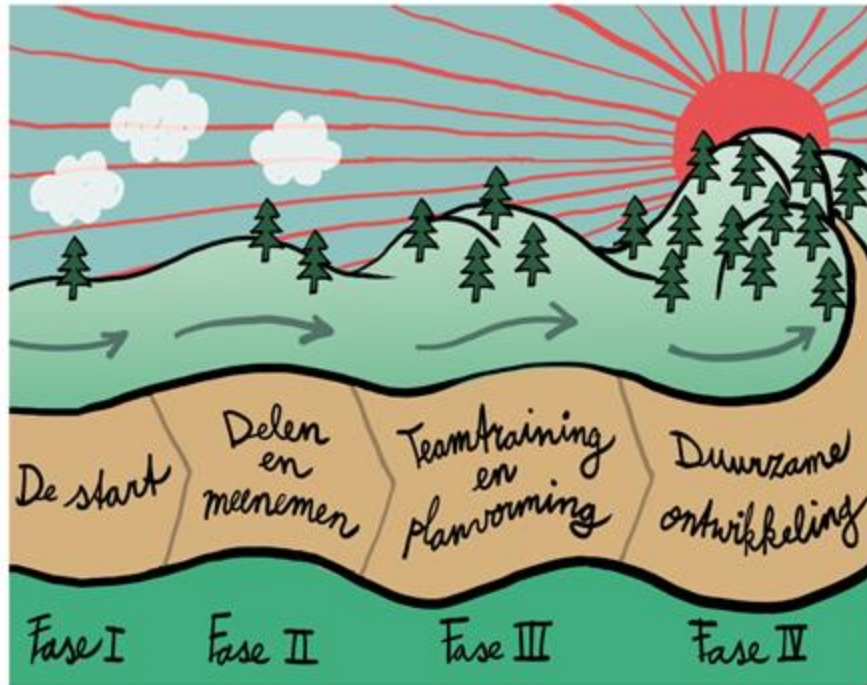
Nieuwe verbindingen maken

Traumasesensitief onderwijs

De weg van TSO

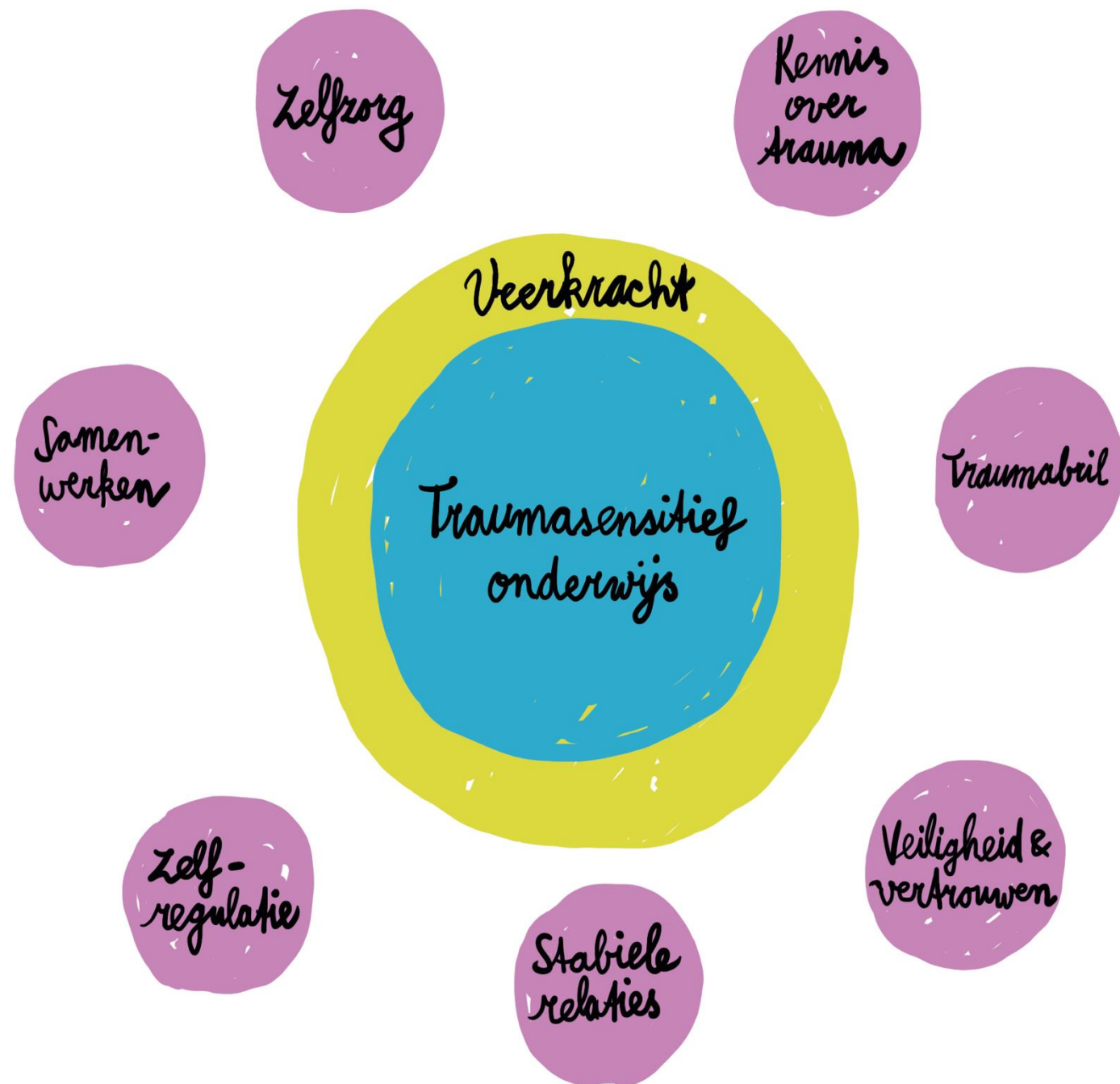

Wat is het niet?

- Een 'quick fix'
- Een 'toolkit'
- Een methodiek waarbij alles anders moet

Essentiële elementen van traumasensitief onderwijs

Meer lezen?

Dank voor jullie aandacht!

Traumasensitief onderwijs, opvoeding & begeleiding